مرکز مطالعات استراتیژیک و منطقوی
د ستراتېژيکو او سيمه‌ييزو څېړنو مرکز

تحلیل هفته

شماره: ۲۹۶ (از ۱۷ الی ۲۴ حمل ۱۳۹۸ هـ ش)

این نشریه مجموعۀ تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی هفته‌واری است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی، توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد، تا نهادهای سیاست‌گذار و پالیسی‌ساز از آن استفاده نمایند.

آنچه در این شماره می‌خوانید:

آيا د توندلارۍ اصلي رېښه اسلامي ثقافت دی؟

د اسلامي ثقافت مضمونه ۱

ولې د اسلامي ثقافت مخالفت کېږي؟ ۲

د اسلامي ثقافت مضمون په اړه ترسره شوې څېړنه ۳

د اسلامي ثقافت په تړاو د سروې تناقصات ۴

د سروې له پامه غورځول شوي مثبت ټکي ۶

پایله ۷

آیا د تونډلارۍ اصلي رېښه اسلامي ثقافت دی؟

تېره اوونۍ (۲۰۱۹م کال د اپریل ۱۹مه) د افغانستان د ستراتېژیکو مطالعاتو انستیتوت د یوې څېړنې د پایلو په خپرولو سره ادعا وکړه چې د افغانستان په پوهنتونونو کې د اسلامي ثقافت مضمون (د اسلام سیاسي نظام) د سختدریځۍ او تونډلارۍ د زیاتوالي لامل شوی دی. د نوموړي مرکز دغې ادعا له تېرو څو ورځو راهیسې د خلکو ترمنځ په ځانګړې توګه په ټولنیزو رسنیو کې بحثونه راپورته کړي او خلکو یې پر وړاندې تونډ غبرګونونه ښودلي دي.

د افغانستان د ستراتېژیکو مطالعاتو مرکز د وروستۍ څېړنې د موندنو په هکله، پژواک خبرې آژانس له ۱۴ زره کسانو څخه آنلاین نظرپوښتنه کړې او له خلکو یې پوښتي چې د نوموړې څېړنې له موندنو سره موافق دي که مخالف؟ د دغې نظر پوښتنې په پایله کې لس زره (۷۹) سلنه کسانو د افغانستان د ستراتېژیکو مطالعاتو انستیتوت وروستۍ څېړنه بې‌بنسټه ګڼلې او په پوهنتونونو کې یې د اسلامي ثقافت د مضمون له تدریسه ملاتړ کړی دی.

د اسلامي ثقافت په تړاو دا ډول څرګندونې لومړی ځل نه دی چې کېږي، له دې وړاندې په ۱۳۹۵هـ ش کال کې هم د یو پخواني جهادي تنظیم، د رهبرۍ شورا غړي عبدالحفیظ منصور په ولسي جرګه کې ویلي و چې اسلامي ثقافت او جوماتونه د "ترهګرۍ" زېږنده ځایونه دي؛ خو هغه مهال هم د منصور خبرې له سختو غبرګونو سره مخ شوې.

دا چې په پوهنتونونو کې د اسلامي ثقافت کوم اړخونه تدریس کېږي؟ ځینې کړۍ ولې هڅه کوي چې د اسلامي ثقافت د تدریس مخه ډب کړي؟ آیا اسلامي ثقافت رښتیا هم تونډلاري خپروي؟ دغه راز د داوود مرادیان په مشرۍ د افغانستان

ستراتېژيکو څېړنو مرکز وروستۍ څېړنه څرنګه او د څه په موخه ترسره شوې؟ هغه موضوعات دي چې دلته یې د ځوابولو هڅه شوې ده.

د اسلامي ثقافت مضمون

ثقافت په اصل کې عربي کلمه ده، په پښتو کې کلتور بلل کېږي، ثقافت د بشري ټولنې د تجربو، مادي او معنوي لاسته راوړنو مجموعې ته وايي. د اسلام مبارک دین ټولو مادي او معنوي ارزښتونو او شتمنیو ته اسلامي ثقافت ویل کېږي، په اسلامي ثقافت کې د اسلام مبارک دین د اعتقادي او عملي احکامو ټول اړخونه بیانېږي.

پر افغاني ټولنه د پردیو کلتورونو د پراخ یرغل او د مبتذلو رسنیو د ګرم بازار په پام کې نیولو سره، د اسلامي ثقافت مضمون د ځوانانو لپاره د عصري علومو د زده کړې ترڅنګ، د خپل دین په اصولو د پوهاوي ترلاسه کولو یوازینی مضمون دی، چې د پوهنتون په دوره کې هر سمستر د یوه مضمون په توګه تدریس کېږي.

د افغانستان د لوړو زده کړو په ټولو دولتي او خصوصي بنسټونو کې په اتو سمسټرونو کې محصلینو ته د اسلامي ثقافت په مضمون کې د اسلام نړۍ لید، د عباداتو فلسفه، د اسلام اخلاقي نظام، د اسلام سیاسي نظام، د اسلام ټولنیز نظام، اسلامي تمدن، قرآن او معاصر علوم او د اسلامي ښوونې او روزنې د څرنګوالي اړخونه د قرآن او حدیثونو په رڼا کې تدریس کېږي، چې لږ تر لږه ځوانان مو د خپل دین له اساساتو سره بلدوي او نږدې ساتي.

د اسلامي ثقافت تدریس د لومړي ځل لپاره په اوایلو لسیزه کې، د استاد برهان الدین رباني د حکومت پر مهال د څلورو مضمونونو په توګه په څلورو سمسټرونو کې پیل شو؛ خو وروسته د حامد کرزي د ولسمشرۍ پر مهال د یوه ۲۱ کسیز کمیسیون له لوري د اسلامي ثقافت مضمونونه اتو سمسټرونو ته زیات شول. همدارنګه اسلامي ثقافت، هغه مضمون دی چې له ډېرې مودې راهیسې په ډېرو اسلامي هېوادونو کې هم، په یو او بل نوم تدریس کیږي.

ولې د اسلامي ثقافت مخالفت کېږي؟

د یوه اسلامي هېواد په توګه د افغانستان په زده‌کړه‌ییز نظام کې د اسلامي ثقافت په اړه پوهاوی، یوه بنیادي اړتیا ده. موږ اړ یو چې دمسلمان وګړي په توګه د خپل سپېڅلي دین د ټولو اصولو په رڼا کې د خپل ژوندانه چارې تنظیم او د هغو مطابق حرکت وکړو.

د نړیوالتوب یا ګلوبلایزیشن په دې پړاو کې، چې افغاني ټولنه له هرې خوا پر سیاسي او اقتصادي یرغل سربېره له فکري او کلتوري یرغل سره هم مخ ده، د اسلامي ثقافت مضمون د افغان ځوانانو لپاره هغه یوازینی دروازه ده، چې دوی

ته يې د پردي کلتوري يرغل په وړاندې، يو ډول فکري او رواني خونديتوب ورکړی او دوی يې د خپل دين له اصولو باخبره ساتلي دي.

دا چې اسلام د بشريت لپاره د اعتدال او ورورولۍ دين دی، اسلام د رښتيني تمدن او پرمختګ اصل دی، د انساني شرافت او لوړوالي غوښتونکی دی او انسان يوې روښانه لارې ته رهنمايي کوي، نو له امله يې د لوېديځ د ناقدينو تر ځنګ په اسلامي ټولنه کې د هغوی لاسپوڅي هم په يوه نوم او بل نوم هڅه کوي چې دا سپېڅلی دين تخريب کړي.

هغوی چې د اسلام حاکميت او د اسلامي تعليماتو ترويج د خپلو ناروا، غير انساني موخو او روان فساد پر وړاندې خطر بولي، له ډېره وخته يې پر اسلامي ثقافت، مدرسو، مساجدو او د اسلام پر سياسي نظام وخت نا وخته نيوکې کړې دي او هڅه يې کړې چې د اسلام ټولنيز او سياسي ابعاد، په يوه او بله پلمه، ترحملو لاندې ونيسي.

د اسلامي ثقافت مضمون په اړه ترسره شوې څېړنه

د افغانستان د ستراتېژيکو څېړنو مرکز د "لوړو زده کړو په نظام کې د ديني راډيکاليزم رېښه موندنه." تر عنوان لاندې يوه څېړنه کړې ده. په دغه څېړنه کې د اسلامي ثقافت مضمون د اسلام سياسي نظام اړوند درسونه او پر محصلينو يې اغېزې څېړل شوې دي. په څېړنه کې د هرات، ننګرهار او کابل پوهنتونونو ۳۷۳ محصلين او ۸ استادان پوښتل شوي.

د دغې څېړنې د موندنو عمده ټکي په لاندې ډول دي:

لومړی: په پوهنتونونو کې د اسلام سياسي نظام تر عنوان لاندې مضمون له کبله په محصلينو کې ديني راډيکاليزم زيات شوی دی!

دويم: ۹۲.۸ سلنه محصلينو ويلي چې اسلام يو تر ټولو بشپړ دين دی چې ټول يې بايد پيروي وکړي.

دريیم: ۸۸ سلنه محصلينو ويلي چې موږ د "امر بالمعروف و نهی عن المنکر" يعنې ښو کارونو ته را بلل او له بدو کړنو منع کولو له تطبيق سره موافق يو.

څلورم: ۸۴.۷ سلنه محصلينو ويلي، اسلام يو بهترين دين دی چې بايد د ژوند په هر پړاو کې د هغه اصول په پام کې ونيول شي.

پنځم: ۵۲.۱ سلنه محصلينو ويلي چې د اسلام سياسي نظام، اسلامي خلافت او يا هم اسلامي امارت دی.

پورته ذکر شوو موندنو ته په کتلو سره څېړونکي د دغې څېړنې په پايله کې ويلي چې د افغانستان په پوهنتونونو کې توندلاري او سخت دريځي مخ پر زياتېدو ده او پورتني موارد يې توندلاري بللې ده؛ خو د څېړنې پايلو ته په کتلو سره، د

یوه مسلمان او یوې اسلامي ټولنې لپاره دا توندلاري نه شي کېدای، چې یو څوک د خپل دین له اساساتو او ارزښتونو ملاتړ وکړي او یا هم هغه یو بشپړ دین وګڼي!

په څېړنه کې له محصلینو یوازې دومره پوښتل شوي، چې ایا اسلام سیاسي نظام لري او که نه؟ اسلام تطبیق شي او که نه؟ امر بالمعروف و نهی عن المنکر منې او که نه؟ اسلامي خلافت غواړې او که نه؟ دا ډول پوښتنې چې له هر مسلمان څخه وشي، طبیعې خبره ده چې یوازینی ځواب به یې "هو" وي؛ دا نه توندلاري ګڼل کېدای شي او نه هم د دې دلیل کېدای شي چې په دې برخه کې یوازینی اغېز د اسلامي ثقافت مضمون دی، بلکې، دا هغه بنیادي خبرې دي چې د لږ اسلامي سواد لرونکی انسان هم وربانډی پوهېږی او وربانډې باور لري.

که چېرې دا څېړنه په یوه کفري ټولنه کې ترسره شوې وای او په دومره لوړه فیصدي یې پایلې راوتلې وای، نو ښایي د هغوی لپاره به دا حیرانوونکې وه؛ خو د افغانستان په شان یوه اسلامي هېواد کې دا حیرانوونکې نه ده او نه هم د تشویش وړ خبره. ځکه، طبیعي ده چې هر مسلمان باید د خپل دین اساساتو ته ژمن و اوسي او د ژوند په هر پړاو کې ترې ګټه واخلي.

په دغه څېړنه کې چې په کومو مواردو نقد شوی له لویه سره څېړنیزه بڼه نه لري او تر ډېره یوازې د همدې مرکز د چلونکو شخصي څرګندونې دي. د څېړنې له غیر علمي تګلارې، داسې ښکاري چې نوموړي مرکز هڅه کړې، ترڅو له وړاندې یوې فرض کړل شوې نظریې د اثبات لپاره، د سروې په نوم مشروعیت ورکړي؛ خو له بده مرغه دې موخې ته نه دي رسیدلي.

په څیړنه کې په لاندې مواردو باندې باور لرل، د محصلینو د توندلاریتوب او رادیکالیزم د دلایلو په حیث راوړل شوي دي:

- امر بالمعروف و نهی عن المنکر ته ژمنتیا او هغه دیني واجب ګڼل.
- دا چې اسلام د ژوند په ټولو برخو باندې شامل دین دی.
- اسلام له نورو دینونو څخه غوره دی او په نورو دینونو کې باید ژوند ترسره نشي.
- د اسلام خپراوي او دعوت ته ژمنتیا.
- په اسلامي سیاسي نظام باندې باور لرل.

که څه هم پورته ذکر شوي ټول موارد د اسلام برخه دي؛ خو نه پوهیږو چې دا څیړنه څه شی ردول غواړي او څه شی ثابتول. ان که چېرې دغه پوښتنې له عامو خلکو څخه هم شوې وای، چې اسلامي ثقافت یې په پوهنتونونو کې نه دی لوستی، نو دوی به هم دغو پوښتنو ته مثبت ځواب ویلای وای.

د اسلامي ثقافت په تړاو د سروې تناقصات

د افغانستان د ستراتیژیکو مطالعاتو انستیتوت دغه سروې یو شمېر تناقصونه لري او له کبله یې ستونزمنه برېښي، چې د هېواد علمي حلقې دې د دغې سروې هغه موندنې او د سروې فرضیه، چې د اسلامي ثقافت او راډیکالیزم ترمنځ تړاو په نښه کوي، ومني. موږ به دلته د نوموړې سروې د تناقصاتو یو شمېر بېلګې وړاندې کړو:

لومړی؛ د یوې پوښتنې په ځواب کې «که اسلام د سیاسي نظام درلودونکی دی نو ستاسو په اند کوم یو نظام اسلامي دی؟» د ننګرهار پوهنتون څخه ۴۵.۴ سلنه محصلینو «امارت» او ۹.۳ سلنه «خلافت»، اسلامي نظامونه ګڼلي دي؛ خو ورپسې په بله پوښتنه کې، چې «آیا ستاسو په اند د افغانستان اوسنی سیاسي نظام اسلامي دی؟» په پوښتل شوو کسانو کې له ننګرهار پوهنتون څخه یوازې ۳.۱ سلنه د هېواد اوسنی سیاسي نظام «غیر اسلامي»، ۸۱.۴ سلنه محصلینو بیا «اسلامي» او ۱۵.۵ سلنه «تر یوه حده اسلامي» بللی دی. دلته پوښتنه زیږي، چې دا څرنګه ممکنه ده، چې په یوه پوښتنه کې دې د ننګرهار پوهنتون ۵۴.۷ سلنه محصلین یوازې «امارت» او «خلافت» اسلامي نظامونه وګڼي او په بله پوښتنه کې دې بیا د همدغه پوهنتون تقریباً ۸۱.۴ سلنه محصلین بیا «اوسنی جمهوري نظام» اسلامي وبولي؟!

ورته وضعیت د هرات په پوهنتون کې هم دی. په لومړۍ پوښتنه کې د هرات پوهنتون ۵۵.۵ سلنه محصلینو «خلافت» او «امارت» اسلامي نظامونه ګڼلي؛ خو دا بیا په داسې حال کې ده، چې د نوموړي پوهنتون له همدغو محصلینو ۱۴.۳ سلنه یې په یوه بله پوښتنه کې اوسنی جمهوري نظام غیر اسلامي ګڼلی دی!

دویم؛ دغه سروې هغه مهال نوره هم غیر معیاري کېږي، چې کله له محصلینو پوښتي، «دا چې د هېواد اوسنی نظام اسلامي نه ګڼئ، آیا په سیاسي نظام کې د بدلون غوښتونکي یاستئ؟ که هو، نو د کوم نظام غوښتونکي یئ؟». په دې پوښتنه کې دغه سروې د دوو دلایلو له کبله غیر معیاري بولو. لومړی، د محصلینو ډېری برخه دغه پوښتنه نه ځوابوي، نو ځکه موږ په محدوده کچه پر راغلو ځوابونو دا استناد نه شو کولای - که چیرې د سروې ترسره کوونکو دا فرضیه ومنو - چې محصلین د اسلامي ثقافت مضمون له کبله رادیکاله شوي دي. د مجموعي سروې په کچه دغه پوښتنه ۲/۳ برخې بې ځوابه پاتې شوې. د ننګرهار او هرات په پوهنتونونو کې بیا د ځواب نه ورکوونکو سلنه ۸۴ سلنې ته رسېږي. دویم؛ دغه سروې له دې کبله هم متنازعه او غیر معیاري ده، چې د دغې پوښتنې موندنې د نورو اړوندو پوښتنو له موندنو سره اختلاف لري. د بېلګې په ډول، د ننګرهار په پوهنتون کې هغه محصلین چې اوسنی سیاسي نظام اسلامي نه ګڼي، یوازې ۸.۳ سلنه یې امارت، او ۲.۱ سلنه یې بیا خلافت غواړي. دا په داسې حال کې ده، چې لومړی د ننګرهار په پوهنتون کې تقریباً ۵۵ سلنه محصلینو امارت او خلافت اسلامي نظامونه ګڼلي وو. بیا د همدغه پوهنتون له ۸۰ سلنه څخه ډېری محصلینو په یوه بله پوښتنه کې اوسنی نظام سیاسي ګڼلی وو. یو څوک چې یوازې امارت او خلافت اسلامي

نظامونه وګڼي، څرنګه ممکنه ده، چې اوسنی جمهوري نظام دې هم اسلامي وبولي. دغه راز، هغه څوک چې اوسنی نظام اسلامي نه ګڼي، او په ورته حال کې امارت او خلافت اسلامي نظامونه ګڼي، ولې بیا په یوه بله پوښتنه کې - دا چې د هېواد اوسنی نظام اسلامي نه ګڼئ، آیا په سیاسي نظام کې د بدلون غوښتونکي یاستئ؟ که هو، نو د کوم نظام غوښتونکي یئ؟ - چې کله ترې غوښتل کېږي نو په ډېره کمه کچه امارت او خلافت غواړي؟!!

د افغانستان د ستراتیژیکو مطالعاتو انستیټوت د سروې د موندنو تناقصونه یوازې همدغو پورتنیو بیان شوو بېلګو پورې محدودې نه دي، بلکې په ډېرو نورو پوښتنو کې هم موندل کېږي؛ خو په ډېرې توګه دغه تناقصونه د پورته یادوو شوو تناقصونو په څېر دي او دلته یې موږ له راوړلو څخه ډډه کړې.

د سروې له پامه غورځول شوي مثبت ټکي

د افغانستان د ستراتیژیکو مطالعاتو انستیټوت په سروې کې یو شمېر مثبت ټکي هم دي، چې له بده مرغه ډېره پاملرنه ورته نه ده شوې. د بېلګې په ډول:

لومړی؛ هغه محصلین چې د امر بالمعروف و نهی عن المنکر په تړاو موافق دي، تقریباً ۳۸.۳ او ۳٦.۵ سلنه یې غواړي چې دا باید د وعظ و خبرو، او د نشراتو (ورځپاڼې، مجلې، ټولنیزې شبکو) له لارې پلې شي.

دویم؛ له نیمایي زیات محصلین د امر بالمعروف و نهی عن المنکر پلي کوونکې ډله دولت ګڼي؛ له نیمایي کمې بیا بېلابېلې وسله والې او دعوتي ډلې ګڼي.

دریېم؛ په داسې حال کې، چې یو شمېر کړی دا استدلال کوي، چې د اسلامي ثقافت د مضمون تدریسولو پرمهال استادان د اسلام د لومړني سیاسي او حکومتولۍ نظام (خلافت) د بیا احیاء په تړاو خبرې کوي؛ خو د دغې سروې د یوې پوښتنې موندنې تر څه حده دغه استدلال هم کمزوری کوي. په دغه سروې کې له ٦٨ سلنه څخه زیاتو محصلینو وویل، چې د درس پرمهال دوی ته هېڅ مهال هم اسلامي خلافت د حکومتولۍ د یوې غوره الګو په توګه نه معرفي کېږي.

څلورم؛ په محصلینو کې د بېلابېلو ډلو او ګروهو د موجودیت په تړاو زغم او د یو بل منل. د نوموړې مرکز د یوې پوښتنې په ځواب کې چې که تاسو د بېلابېلو ډلو له شتون سره موافق نه یې نو دوی سره باید څه وکړای شي؟ که څه هم تقریباً ۸۰.۲ سلنه محصلینو د دغو ډلو له شتون سره موافقت ښودلی وو؛ خو بیا هم هغه چا چې مخالفت ښودلی وو، ډېرو کمو یې په فزیکي ډول د خپلو مخالفینو لرې کول (۳.۲ سلنه) او د هغوی پرضد تبلیغات (۱.۱ سلنه) له هغوی سره د مبارزې لارې چارې ښودلې وې.

پایله

د کابل، ننگرهار او هرات په پوهنتونونو کې د افغانستان د ستراتېژیکو څېړنو مرکز وروستۍ څېړنه چې د دوی په اصطلاح د اسلامي ثقافت مضمون اړوند د اسلام سیاسي نظام درسونه د دې لامل شوي چې محصلین د دیني راډیکالیزم له امله توندلارۍ ته مخه کړي؛ په هېڅ صورت د منلو نه ده او دا د توندلارۍ له اساسي عواملو نه د خلکو د پام اړولو یوه ناکامه هڅه ده. دغه راز د اسلامي ثقافت مضمون د توندلارۍ به زیاتوالي کې په رول لرو تورنول تر ډېره سیاسي او جذباتي اړخ لري.

د اسلامي ثقافت د محتوا یا د مضمون په مفرداتو کې څه نقص او یاهم د ځینو استادانو شخصي او فرقه‌یي سلیقې، ښایي تر یوه حده د منلو وي - چې دا ډول نقص په نورو مضامینو کې هم تر سترګو کیدای شي - خو په بشپړه توګه، پرته له علمي دلایلو پر اسلامي ثقافت دا ډول بې بنسټه تورونه یوازې هغه پروژې ګڼل کېدای شي چې د اسلامي ارزښتونو په بدنامولو پسې یې پښې لوڅې کړې دي.

دا چې افراطیت یا توندلاري یو مشخص تعریف نه لري، نو له امله یې هر څوک د خپل فکر په رڼا کې تعریفوي. دا چې د افغانستان د ستراتیژیکو څېړنو مرکز د څېړونکي له نظره که توندلاري د خپل دین ارزښتونو ته ژمنتیا وی؛ خو د انصاف خبره داده چې په یوه اسلامي ټولنه کې اصلي توندلاري د دیني ارزښتونو په وړاندې ودریدل، او دیني حقایق تحریفول دي.

په ټوله کې داسې ښکاري چې د دې ډول څېړنو اصلی موخه د رښتیني تروریزم او توندلارۍ د رېښو پټول دي، توندلاري دا نه ده چې ووایي اسلام یو مکمل دین دی، بلکې توندلاري داده چې د پردي فکر او کلتور لپاره د خپلو ملي او دیني ارزښتونو د پیکه کولو هڅه وشي. توندلاري داده چې په خوب ویده ماشومان او بې ګناه انسانان بمبار شي؛ خو ته یې په اړه هیڅ غږ پورته نه کړې!

په یوه اسلامي ټولنه کې د اسلامي ارزښتونو د تخریب په موخه د هر پورته کېدونکي ګام په تړاو مسلمان ولس حساس دی او هیڅ کله به پرې‌نږدي چې د سیکولر توندلارۍ له خوا زمونږ شته ارزښتونه تر پوښتنې لاندې راشي.

پای

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrskabul.com - csrskabul@gmail.com

وب سایت: www.csrskabul.com -- www.csrskabul.net

شمارهٔ تماس دفتر: 202564049 (93+) - 784089590 (93+)

محقق و مسؤول تحلیل هفته: ضیاءالاسلام شیرانی (93+) 764747548 zi.shirani@gmail.com

محقق و مسؤول نشر تحلیل هفته: احمدشاه راشد (93+) 784249421 ahmadshahr786@gmail.com